

ISSN (Print): 2304-5809
ISSN (Online): 2313-2167

Науковий журнал
«МОЛОДИЙ ВЧЕНИЙ»

№ 2 (90) лютий 2021 р.

Редакційна колегія журналу

Сільськогосподарські науки

Базалій В.В. – д-р с.-г. наук
Балашова Г.С. – д-р с.-г. наук
Бондар О.Б. – канд. с.-г. наук
Клименко М.О. – д-р с.-г. наук
Коковіхін С.В. – д-р с.-г. наук
Лавриненко Ю.О. – д-р с.-г. наук
Писаренко П.В. – д-р с.-г. наук

Історичні науки

Змерзлий Б.В. – д-р іст. наук

Юридичні науки

Бернацька Н.І. – д-р юрид. наук
Стратонов В.М. – д-р юрид. наук

Політичні науки

Наумкіна С.М. – д-р політ. наук
Яковлев Д.В. – д-р політ. наук

Педагогічні науки

Козяр М.М. – д-р пед. наук *Рідей*
Н.М. – д-р пед. наук *Федяєва В.Л.*
– д-р пед. наук *Шерман М.І.* – д-р
пед. наук *Шипота Г.Є.* – канд.
пед. наук

Філософські науки

Лебедева Н.А. – д-р філос.в
галузі культурології

Психологічні науки

Шаванов С.В. – канд. псих. наук

Філологічні науки

Шепель Ю.О. – д-р філол. наук

Технічні науки

Гриценко Д.С. – канд. техн. наук
Дідур В.А. – д-р техн. наук
Шайко-Шайковський О.Г. – д-р техн. наук

Економічні науки

Іртишцева І.О. – д-р екон. наук
Козловський С.В. – д-р екон. наук
Шапошников К.С. – д-р екон. наук

Медичні науки

Нетюхайло А.Г. – д-р мед. наук
Пекліна Г.П. – д-р мед. наук

Ветеринарні науки

Морозенко Д.В. – д-р вет. наук

Мистецтвознавство

Романенкова Ю.В. – д-р мистецт.

Соціологічні науки

Шапошникова І.В. – д-р соц. наук

Хімічні науки

Козьма А.А. – кандидат хімічних наук

Військові науки

Можаровський В.М. – доктор військових наук

Міжнародна наукова рада

Adam Wrobel – Doktor, Associate Professor (Poland)
Arkadiusz Adamczyk – Professor, Dr hab. in Humanities (Poland) *Giorgi*
Kvinikadze – PhD in Geography, Associate Professor (Georgia) *Inessa*
Sytnik – Professor, dr hab. in Economics (Poland)
Janusz Wielki – Professor, dr hab. in Economics, Engineer (Poland)
Javad Khamisabadi – Professor, PhD in Industrial management (Iran)
Michal Sojka – Doctor in Engineer (Poland)
Stanislaw Kunikowski – Associate Professor, Dr hab. (Poland) *Wioletta*
Wojciechowska – Doctor of Medical Sciences (Poland) *Вікторова Інна*
Анатоліївна – доктор медичних наук (Росія) *Глуценко Олеся*
Анатоліївна – доктор філологічних наук (Росія)
Дмитрієв Олександр Миколайович – кандидат історичних наук (Росія)
Марусенко Ірина Михайлівна – доктор медичних наук (Росія) *Швецова*
Вікторія Михайлівна – кандидат філологічних наук (Росія) *Яригіна Ірина*
Зотовна – доктор економічних наук (Росія)

Журнал включено до міжнародних каталогів наукових видань і наукометричних баз:
НБУ ім. В.І. Вернадського, Google Scholar, CrossRef, Index Copernicus.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого ЗМІ серія КВ № 18987-7777Р, видане
Державною реєстраційною службою України 05.06.2012 року.

Обкладинка журналу присвячена 150-річчю від дня народження Лесі Українки (Лариси Петрівни Косач) – видатної української письменниці та громадської діячки, однієї з центральних постатей в історії національної культури. Життя поетеси – це шлях геніального митця, жінки передових європейських поглядів, представника української інтелігенції. Її талант виявився у багатьох різновидах літературної праці – поезії, драматургії, прозі, літературній критиці та публіцистиці, перекладацькій роботі та фольклористиці. «На свій вік це геніальна жінка... В кожному її слові я бачив розум та глибоке розуміння поезії, освіти та людського життя» (Михайло Павлик).

ЛЕСЯ УКРАЇНКА. НА РУБЕЖАХ

Цьогоріч минає 150 років від народження найвидатнішої української письменниці й мислительки Лариси Косач – Лесі Українки. Рік, у який вона з'явилася на світ, дав назву цілій генерації українських громадсько-культурних діячів. Так, певно, зійшлися зорі, що рівно півтора століття тому народилися також В. Стефаник, А. Кримський, М. Вороний, Л. Мартович, В. Гнатюк, В. Щурат, Ф. Колеса. А були ж іще «молодші» й «старші» їхні ровесники – В. Винниченко, М. Коцюбинський, О. Кобилянська, О. Олесь, Л. Старицька, Х. Алчевська, П. Карманський, В. Самійленко, Г. Чупринка – ті, котрі й склали блискучу плеяду митців та інтелектуалів епохи раннього модернізму.

XIX століття, що в генезі української державності вважається «сутінковим часом», компенсувало політичний анабіоз розвоєм культурно-мистецького життя. Особливо плідним виявився період кінця старого й початку нового віку, коли ситуацію почало визначати молоде покоління – «покоління 1871 року». Його представники виявилися уповні готовими до тих великих звершень, що мали вивести країну із загумінок історії. А лідерами покоління, що, загалом, прикметно для «філологічної нації», стали письменники.

Мабуть, символічно, що епоху українського fin de siècle в усьому обсязі й первородній значимості для нашого часу перевідкрило покоління інтелектуалів іншого, багато чим сучасного попередньому, зламу віків – XX–XXI. Вагомим тут бачиться унесок сучасного жіноцтва – літературознавців, філософів, істориків, культурологів, письменниць. Важко сказати чи сьогоднішній час багато в чому час жінок. Та безсумнівно, що в культурі голос «другої» статі потугою і певністю звучить поруч (а не обіч) з чоловічим. Коли ж удатися до літератури, то означена тенденція постане цілком виразно. Кожна з нобеліаток нашого часу, – починаючи від Т. Моррісон, В. Шимборської, Е. Єлінек, Д. Лессінг, Г. Мюллер, Е. Мунро й до С. Алексієвич, О. Токарчук і Л. Глік – то цілий і неповторний світ відкритий, побачений жінкою. У чомусь це альтернативний, але справді необхідний інший погляд на, здавалося б, усталені, зрозумілі речі. Окрім зарубіжного, сказане так само переконливо засвідчує і наш сучасний культурний процес.

Дивовижним відзеркаленням чи, можливо, прообразом теперішньої ситуації постає епоха кінця XIX – початку XX ст. Уже тоді українську культуру важко було уявити без праці жіноцтва. Досить тільки нагадати, що в когорті найкращих з цілого свого мистецького покоління чільне місце посідає саме *письменниця* – Леся Українка. Ні до, ні після неї, включно з добою шістдесятництва, такого не траплялося. Можливо, (це стане зрозуміло хіба з часом), досягненням попередниці вдасться дорівнятися комусь з авторок зламу теперішніх двох віків. Хтозна...

Однак від далекого вже фіналу XIX віку й до початку нашого все непевнішого віку XXI Леся Українка лишається неперевершеним феноменом генія українського духу. Дивовижним сплавом волі й характеру, інтелекту та емоцій, інтуїції і почуттів. І, може, найдивовижнішим постає ненастанне, насправду титанічне прагнення реалізуватися, відбутися, стати собою – *Українкою* – попри всі, навіть нездоланні перешкоди. І байдуже чи тут ішлося прочинники суто приватні (приміром, здоров'я, матеріальний стан), або ж обставини суспільного рівня (імперський тиск, нерозуміння й несприйняття національної спільноти) – усе належало здолати. А найтяжче, як не дивно, виявилось стати письменницею.

Так повелося в нашій культурі, мабуть, ще від Шевченка, що поміж митцем і його творчістю мусила стояти біографія, коли не героїко-трагічна, то хоча б сповнена драматичних, обов'язково суспільно резонансних, подій. Ледей увійшовши в літературу, початківцеві заходжувався робити собі ім'я поза питомим середовищем; благо, що в політичній, громадській, журналістсько-видавничій царинах реалізуватися бувало найлегше. Натомість суто художні досягнення письменника опинялися заручниками його успіхів у реальному житті й, відповідно, під цим оглядом, оцінювалися.

Леся Українка не мала потреби писати автобіографію, справедливо зазначаючи, що всеї існування – горіння душі й пульсування мислі – слід шукати у її творах. Можливості для такої буттєвої переорієнтації надавали новітні світоглядно-мистецькі практики, які приходили із заходу Європи й органічно засвоювалися і розвивалися на сході континенту. Так, модернізм повертав письменника обличчям до самого себе, спонукав зануритися у власний внутрішній світ і вже через нього виходити на світ зовнішній – осмислювати, конструювати, змінювати його. Щоб відбутися у світі, а не просто здобути на успіх (зазвичай тимчасовий), потрібно було цілковито віддатися головній і єдиній справі свого життя – творчості. Найвищі здобутки «покоління 1871 року», зокрема й передовсім Лесі Українки, визначаються саме такою настановою. Молоді люди все виразніше мислили культуру й упевненіше послуговувалися нею не тільки і не стільки як засобом оборони / самозбереження, а й інструментом, способом інвазії / самопрезентації, самоутвердження у світі. Відтак, національ-

на духовна потуга переводилася з пасиву, де цей безцінний матеріал ішов переважно на залаткування вибитих ворогами щербин і прогалин, в актив – для розбудови нового, відповідного часові, за М. Гайдеггером кажучи, «дому буття».

Епоха українського порубіжжя – це час людей переважно з утраченою або подвійною ідентичністю. Моноідентичність, власне національна ідентичність на той час велика рід-кість. І от тринадцятирічна дівчинка цю ідентичність приймає і засвідчує документом – віршем «Конвалія», опублікованим під дивним для багатьох ім'ям *Українки*. Відтоді й до кінця свого земного життя вона підтверджуватиме й утверджуватиме це імено як емблему, знак і символ своєї нації – спільноти вільних людей вільної країни. І найкращим пошанів-ком Лесі Українки в її ювілейний і, звісно, позаювілейний час може бути наше сьогочасне і щоденне підтвердження власного стану й статусу *українців*. Надійною підтримкою у цьо-му нелегкому життєвому призначенні слугуватиме досвід життєтворчості нашої великої співвітчизниці. Розмовляймо з Лесею Українкою через її тексти – вони напродив сучасні; авторка ж – уважна, блискуча, дотепна співрозмовниця, вона справді знає щось таке про світ і людей, чого не знають інші.

Сергій Романов

доктор філологічних наук, завідувач кафедри теорії літератури та зарубіжної літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЗМІСТ

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ
НАУКИ

- Selyutin Yevhen, Kozin Igor**
Features of metaheuristic methods..... 109

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

- Бутовский А.С., Грановская Е.А.,
Мороз О.С., Старченко А.С.**
Стендовые испытания модели
двухзонной высокотемпературной
камеры сгорания..... 113

- Лазуткін М.І., Журавель С.М.,
Журавель М.О.**
Рекомендації студентам
щодо поліпшення
умов праці при використанні
комп'ютерної техніки та технологій..... 118

АРХІТЕКТУРА

- Панченко О.О.**
Переосмислення міст
та міської політики у post-COVID світі..... 121

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

- Гнатишин О.Є.**
Стильові тенденції як пріоритетний
ракурс у дослідженнях С. Павлишин
(на прикладі нової американської
фортепіанної музики)..... 127

- Филиппова О.Н.**
Творчество И. С. Куликова (1875–1941) – ученика
И.Е. Репина..... 131

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

- Ляшенко А.А.**
Поэзия Владимира Скуратовского в
контексте культуротворчества:
синтез литературы и музыки..... 140

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Братусь І.В., Свердлик З.М., Гунька
А.М.**
Осмыслення радянської дійсності в
повісті Юрія Трифонова
«Попередні підсумки»..... 145

- Пушик Н.В.**
Комп'ютерна лінгвістика
та «штучний інтелект»..... 151

- Циганик М.І.**
Наукова діяльність Якова Головацького
у колі вчених і літераторів..... 156

- Sheverun Nadiia, Lejzjus Halina,
Mozhova Yaroslava** Linguocultural
factors
of legal terms' translation..... 161

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

- Авер'янова Н.М., Гук А.Й.**
Дизайнерська освіта в Україні:
проблеми професійної підготовки..... 167

- Дубовик С.Г., Готмар А.Р.**
Формування в молодших школярів
умінь створювати медіапродукти..... 171

- Колісник С.В., Альохіна Н.В.,
Петухова І.Ю.**
Формування готовності до професійної діяльності
у майбутніх фахівців фармації..... 176

- Кондратець І.В., Ярошенко М.В.**
Взаємодія з батьками: формування цінностей
у дітей засобом художньої літератури..... 181

- Maliy Natalia, Dyachenko Larysa**
The use of informational
and communicational technologies
in the process of teaching children
with disabilities..... 186

- Мельник І.М., Заремба А.В.** Технологія
формування педагогічної майстерності
вихователя ЗДО:
вихідні концепти..... 190

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА
СПОРТ

- Драч Т.А.**
Удосконалення фізичного виховання учнів
старшого шкільного віку засобами повітряної
акробатики та пілонного спорту..... 195

- Кожокар М.В., Королянчук А.В.**
Проблеми використання фітнес-технологій
у контексті формування здоров'я населення 199

МЕДИЧНІ НАУКИ

- Турос О.І., Ковальчук М.П.,
Ковтуненко І.М., Моргульова В.В.**
Вплив аероалергенів пилку на формування
бронхіальної астми у дітей м. Києва..... 202

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

- Кочерга О.П.**
Проекти змін до Конституції України
щодо децентралізації в період
з 2014 по 2019 рік: загальний огляд..... 209

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

- Боднарченко О.М.**
Використання спеціальних знань під
час розслідування кримінальних
правопорушень, вчинених неповнолітніми
у зв'язку із булінгом..... 213

- Дікевич К.Г.**
Дзеркальність як одна
з діагностичних ознак почерку особи..... 217

- Журавель О.А.**
Щодо особливостей роботи правоохоронців
у провокаційних ситуаціях: світовий досвід 220

Косторна О.А., Зуєва О.М. Застосування спеціальних знань та методів при здійсненні судової товарознавчої експертизи.....	224	ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ
Кучма О.А., Сіньова Л.М. Юридичний та психологічний вплив на поведінку людини в період пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19): соціальний аспект.....	227	Zetao Hu, Stoyanets Nataliya, Lichen Niu Rural development and methods for improving their capacity evidence from district G of the COVID-19 epidemic prevention.....
Ляпун Н.М., Коваленко Н.В. Класифікація асортименту рідкого мила як основа асортиментної експертизи.....	233	Гупаловська М.Б., Яхторович Х.С., Кіт О.В. Планування і виконання місцевих бюджетів України в умовах децентралізації.....
Самойлова О.Ф. Особливості дослідження ветхих документів, з метою виявлення згаслих записів.....	236	Мартінова О.В., Шевченко О.К. Застосування методу експертних оцінок в економічних дослідженнях.....
Хлівняк О.М. Історія виникнення та особливості розпізнання за почерком характеру людини.....	243	Петик Л.О., Себестянович І.С. Податкова політика України в сучасних умовах.....
		Рубанов Д.П. Удосконалення законодавчо-нормативного забезпечення обліку нематеріальних активів.....
		272

CONTENTS**Averianova Nina, Gook Leonid****PHYSICAL AND
MATHEMATICAL SCIENCES****Selyutin Yevhen, Kozin Igor**
Features of metaheuristic methods ..... 109**ENGINEERING SCIENCES****Butovsky Leonid, Hranovska Olena,
Moroz Oleg, Starchenko Oleksandr**
Bench tests of the two-zone
high-temperature
combustion chamber model ..... 113**Lazutkin Mykola, Zhuravel Sergei,
Zhuravel Mykola** Recommendations
for students
to improve working conditions
when using computer equipment
and technologies ..... 118**ARCHITECTURE****Panchenko Oksana**
Rethinking cities and urban policy
in the post-COVID world ..... 121**HISTORY OF ART****Hnatyshyn Oksana**
Styl trends as a prioritized angle in
S. Pavlyshyn's research
(on the example of the new
American piano music) ..... 127**Filippova Olga**
The creative work of I.S. Kulikov (1875–1941) –
as an student of I.E. Repin ..... 131**CULTURAL STUDIES****Lyashenko Lidiya**
The poetry of Vladimir Skuratovsky
in the context of culture creation:
a synthesis of literature and music ..... 140**PHILOLOGICAL SCIENCES****Bratus Ivan, Sverdlyk Zoriana, Gunka
Anna**
Understanding of soviet reality
in the story of Yuri Trifonov
"Preliminary Results" ..... 145**Pushyk Nataliia**
Computational linguistics
and artificial intelligence ..... 151**Tsyhanyk Myroslava**
Scientific activity of Yakiv Holovatskyi
among scientists and literators ..... 156**Sheverun Nadiia, Lejzjus Halina,
Mozhova Yaroslava** Linguocultural
factors
of legal terms' translation ..... 161**PEDAGOGICAL SCIENCES**Design education in Ukraine:
problems of the professional training ..... 167**Dubovyk Svitlana, Gotmar Alena**
Formation of junior students' ability
to create media products ..... 171**Kolisnyk Serhii, Alokhhina Nataliya,
Petukhova Iryna**
Formation of readiness
for professional activity
by future pharmacists ..... 176**Kondratets Inna, Yaroshenko Maryna**
Cooperation with parents: formation
of values in children by art literature ..... 181**Maliy Natalia, Dyachenko Larysa**
The use of informational
and communicational technologies
in the process of teaching children
with disabilities ..... 186**Melnyk Iryna, Zaremba Lyudmyla**
Technology of formation of pedagogical skills
of the teacher of preschool institution:
output concepts ..... 190**PHYSICAL EDUCATION AND
SPORT****Drach Tamara**
Improvement of physical education
of senior school-age students
by aerial silks and pole sport ..... 195**Kozhokar Maryna, Korolianchuk Andrii**
The issues of using
fitness technology in the context
of population health formation ..... 199**MEDICAL SCIENCES****Turos Olena, Kovalchuk Maria,
Kovtunencko Irina, Morhulova Varvara**
Influence of pollen aeroallergens
on the formation of bronchial asthma
in children of Kyiv ..... 202**STATE ADMINISTRATION****Kocherha Olexander**
The draft amendments to the Constitution
of Ukraine on decentralization over the period
from 2014 to 2019: general overview ..... 209**LAW SCIENCES****Bodnarenko Olga**
Use of special knowledge
in the investigation
of criminal offenses committed
by minors in connection with bullying ..... 213**Dikevych Krystyna**
Mirroring as one of the diagnostic signs
of human handwriting 217

Zhuravel Alexander

On the features of the work of law enforcement in provoked situations: world experience.....	220	Zetao Hu, Stoyanets Nataliya, Lichen Niu Rural development and methods for improving their capacity evidence from district G of the COVID-19 epidemic prevention.....	247
Kostorna Oksana, Zuyeva Olena Application of special knowledge and methods in the implementation of forensic commodity expertise.....	224	Hupalovska Muroslava, Yakhtorovych Hrustuna, Kit Oleh Planning and execution of local budgets of Ukraine in a decentralized environment.....	253
Kuchma Olha, Sinova Liudmyla Legal and psychological influence on human behaviour during the coronavirus pandemic (COVID-19): social aspect.....	227	Martynova Olena, Shevchenko Oleksandra Application of the method of expert assessments in economic research.....	259
Liapun Nina, Kovalenko Nonna Classification of the liquid soap range as the basis of assortment expertise.....	233	Petyk Lyubov, Sebestyanovych Iryna Tax policy of Ukraine in the current situation ...	267
Samoilova Olha Features of the research of old documents, in order to identify the extinguished records.....	236	Rubanov Dmytro Improving the legal and regulatory aspects of the accounting of intangible assets.....	272
Hlivnyak Oleg Origin and peculiarities of graphology.....	243		

ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ: ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ ЗАСОБОМ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Стаття обґрунтовує роль родинних читань як ефективного засобу формування системи цінностей і читацького інтересу в дітей дошкільного віку. Особливу увагу надано розкриттю аспектів взаємодії закладу дошкільної освіти й родини, в основу якої покладені співробітництво, партнерство, співтворчість. Описано результати експериментального дослідження, присвяченого психолого-педагогічним умовам формування ціннісних орієнтацій та ставлення до книги дітей і дорослих. Дано характеристику авторської технології ДМіК, яка здатна успішно формувати в батьків уявлення про важливість та особливості художньої літератури в повсякденному житті дітей, мотивувати їх до родинних читань; виховувати в дітей інтерес до книги, здатність до цілісного сприймання творів різних жанрів, готовність емоційно відгукуватись на художній зміст.

Ключові слова: взаємодія з батьками, діти дошкільного віку, педагоги, родинні читання, цінності, література, книга, технологія.

Kondratets Inna, Yaroshenko Maryna
Pedagogical Institute of the Boris Grinchenko Kiev University

COOPERATION WITH PARENTS: FORMATION OF VALUES IN CHILDREN BY ART LITERATURE

Summary. The article shows the role of family readings as an effective means of forming a system of values and reader interest in preschool children. The analysis of modern scientific researches and publications on a subject is carried out; a number of recommendations from scholars regarding reading books were noted; reflection of the content of the sites of preschool educational institutions on the planning and organization of work with the book. Special attention is paid to the disclosure of aspects of cooperation between the preschool institution and the family, which is based on cooperation, partnership, co-creation. The results of an experimental study on the psychological and pedagogical conditions of the formation of value orientations and attitudes to the book of children and adults are described, in particular, the results of a survey of parents and educators, interviewing children. The conditions for the formation of readers' interest and value system in preschool children are determined: adults' awareness of the potential of the book in the formation of sensory and empathetic culture of the child and enrichment of the space of its artistic activity; agreement on the harmonious educational influences of the preschool institution and the family in the formation of appropriate values in the child; consistency with the practice of family upbringing and the formation of elements of the culture of the child's personality in it; step-by-step and structured system of methodical measures in the context of cooperation with families. A description of the author's technology DMiK, which is able to successfully to form the ideas in parents of the importance and features of fiction in everyday life of children, motivate them to family readings; to bring up children's interest in books, the ability to holistically perceive works of various genres, the willingness to respond emotionally to the artistic content. The main message of the article is the idea that family reading as a form of acquainting children with fiction has a deep psychological and pedagogical potential and impact on the child. The children's book is called and creates a spiritual and emotional environment for the formation of the child as a human being, human development in it, and, consequently, the establishment of the humane meaning of life, dignity and reason, his rights to earthly happiness, free expression of natural human feelings and abilities.

Keywords: cooperation with parents, preschool children, teachers, family readings, values, literature, book, technology.

Постановка проблеми. Взаємодія з батьками – напрям діяльності закладу дошкільної освіти, який був і залишається одним із найважливіших і стратегічних. Мати батьків за вірних і розумних союзників у справі виховання, розвитку й навчання дітей – означає наполовину швидше забезпечити процес самопізнання й самоствердження дитини, реалізації творчого потенціалу особистості в життєвій перспективі. За останні десятиріччя у суспільстві відбулись значні зміни в освіті, зміни соціальних орієнтацій, а відтак змінились і батьки, і ситуація навколо дитини. Переплутались ціннісні орієнтації, стали розмитими і зіпсованими традиції родинного виховання. Українська родина переживає сьогодні великі економічні та духовні труднощі. Спілку-

ючись з дитиною, педагоги, як ніхто, відчувають і розуміють проблеми сучасної сім'ї. Найболючішими серед них є: тривожність, страх і втрати, пов'язані з війною; зміни в структурі родини (звичне явище – неповна сім'я); зменшення часу, який виділяється на спілкування з дитиною; байдужість та інертність деяких батьків у справі виховання дітей; надання пріоритетів фінансовому забезпеченню розвитку дитини; низький рівень психолого-педагогічної культури більшості членів родин (парадокс: при високому рівні загальної поінформованості!) С. Ладивір слушно зауважує: «Як і раніше, а можливо, і ще більше, малюк потребує до себе любові, уваги і поваги, він бажає зростати в добрі і красі. Саме ці принципи мають стати першочерговими і основними при побудо-

ві алгоритму взаємодії з батьками на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти» [6, с. 10].

Одним із стрижневих напрямів співробітництва закладу дошкільної освіти та сім'ї є виховання любові та інтересу до книги. Художня література традиційно розглядається важливим засобом виховного впливу на особистість дитини дошкільного віку. І це не випадково, оскільки вважається скарбницею культури, джерелом реальних знань і сильних вражень, ознайомлення з незвичним, фантастичним. Результатом залучення дитини до читання книжок є облагородження її серця, удосконалення розуму; розвиток емоційної сфери. Крім того, книжка допомагає дитині оволодіти мовленням – ключем до пізнання довкілля, речей, людських відносин, бо, як відомо, читання є одним із чотирьох видів мовленнєвої діяльності людини. У ранньому віці дитина зустрічається з художньою літературою та усною народною творчістю, які починають відігравати надзвичайно важливу виховну, пізнавальну та розвивальну роль у становленні особистості дошкільника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплекс питань, пов'язаних із визначенням змісту роботи, завдань, форм, методів, прийомів ознайомлення дошкільників з художньою літературою розглянуто в працях Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Гурович, А. Виноградової, Р. Жуковської, Н. Карпинської, М. Коніної, О. Лещенко, О. Ушакової. Особливості сприймання дітьми змісту художніх творів розкрито в дослідженнях психологів О. Запорожця, Д. Ельконіна, О. Никифорової, С. Рубінштейна, П. Якобсона та ін.

«Надайте дитині відкритий доступ до книг», – радить Н. Гавриш, – організуйте в доступному для дитини місці домашню бібліотеку з дитячими книжками. Акцентуйте увагу дітей на тому, що у твору є автор (один або багато людей – народ), назва, літературний жанр (казка, оповідання, вірш). Дошкільник за своєю природою – активний слухач за умови, що дорослі, які його оточують, є активними читачами. Читайте дітям та обов'язково обговорюйте з ними кожний дитячий твір, пропонуйте переказати те, що вони прослухали. Систематичне спілкування з дитиною під час читання виховує інтерес до книжки» [4, с. 16].

Нам близька думка О. Дронової, яка вважає, що «у педагогічній моделі роботи з книгою, яку пропонує практика, не виправдано зменшені соціокультурний, художньо-творчий потенціал книги, ступінь свободи дитини як у цілісному її сприйманні, так і у емоційному ставленні до неї як результату творчої взаємодії автора тексту і художника-ілюстратора, дизайнера; самовизначення та само-вираження дитини у просторі книги; недостатньо представлені інтеграційні процеси, які сприяють розвитку цілісного та ціннісного ставлення дитини до книги як форми культури та витвору мистецтва, платформи для власних художньо-творчих «експериментувань» [5, с. 85].

Особливо ефективними у формуванні базових якостей особистості дітей дошкільного віку Г. Беленька називає казки та оповідання з повсякденного життя, що дають дітям змогу «пережити» ситуацію, яка цілком може виникнути в їхньому житті, продумати і змоделювати найбільш адек-

ватні варіанти своєї поведінки в ній, знайти шляхи її розв'язання, зробити висновки на майбутнє [2, с. 11]. Варто відзначити цінність практичних рекомендацій Г. Беленької для батьків стосовно читання книг. Окреслюючи притаманні сучасним дітям непосидючість і гіперактивність, неприйняття прямих повчань і наставлянь з боку дорослих, науковець радить для того, аби утримати нестійку увагу малюків: 1) підбирати для них невеликі книжки з яскравими, краще рухливими картинками, несподіваними ефектами – вкладками, наклейками, деталями, що рухаються; 2) використовувати іграшки-образиз пальчикового театру, або іграшки-рукавички; 3) задавати питання, заохочувати дитину до повторення окремих слів або словосполучень з казки, виконувати імітаційні рухи, візуалізувати емоції; 4) використовувати всі модуляції голосу; наслідувати звуки, які видають тварини та інші об'єкти природи (вода, вітер, дощ, листя); 5) інколи пропонувати дитині прослухати запис літературного твору, використовуючи електронні носії інформації; 6) вечірню казку розповідати без візуалізації, тихим голосом [3].

Суголосні думки зустрічаємо і в А. Богуш, яка рекомендує пропонувати дітям найкращі зразки народної мудрості – малі фольклорні жанри: колісанки, забавлянки, утішки, лічилки, примовки, заклички, приспівки, позаяк саме вони легкі для наслідування, водночас уводять дитину в світ дорослого побутового життя, прилучають до споконвічних національних цінностей, традицій, звичаїв; відзначаються барвистістю, виразністю, ритмічністю, легкістю для запам'ятовування; їм притаманна низка специфічних рис, які надзвичайно приваблюють дитину, а саме: невеличкий об'єм тексту, захоплюючий ігровий сюжет, доступність змісту, використання художньо-зображувальних засобів мови [1, с. 26]. У дошкільному віці система цінностей дорослого є визначальною для формування ціннісних орієнтацій дитини. Отже, особистість дорослого і система його ціннісних орієнтацій є фундаментом для роботи щодо формування ціннісної сфери особистості дитини. Процес засвоєння дошкільниками базових цінностей відбувається в умовах «предметних ситуацій», під час спілкування дітей, педагогів і батьків, виконання нескладних обов'язків із самообслуговування. Насамперед йдеться про формування початкових уявлень про добро і зло, правдивість і брехливість, чуйність і жорстокість, щедрість і жадібність [4].

Наразі, на жаль, недостатньо наукових розвідок, які розкривають особливості форм взаємодії ЗДО і родин, що стосуються художньої літератури. Позаяк тотальна гаджетизація стала основним джерелом інформації, комунікації та заповнення часу. І значення книги, друкованої зокрема, нівелюється перед потужним натиском інформаційно-комунікативних технологій.

Формулювання цілей статті: обґрунтувати роль художньої літератури у формуванні ціннісних орієнтацій у дітей батьками і педагогами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для сучасної теорії виховання принципового значення набуває позиція В. Сухомлинського щодо значення книги в становленні особистості. Першим захопленням дитини, – уважав В. Су-

хомлинський, – повинно бути захоплення книжкою: «Я прагнув, щоб кожному зустрілась книжка, яка б стала для нього одкровенням, щоб він завжди шукав книжку, в якій криється розгадка таємниць, що хвилюють його. Книжка в житті дитини – це ціла сфера виховання, на жаль, ще дуже мало досліджена» [7, с. 321].

Ознайомлення з організацією взаємодії закладів дошкільного закладу та сім'ї на сайтах, а також тематики статей у фахових часописах засвідчує недостатній рівень акцентування уваги з боку дорослих на виховання дитини книгою й читанням. Зокрема, аналіз 35 сайтів закладів дошкільної освіти, здійснений нами, показав, що в переважній більшості закладів обмежений обсяг інформації щодо форм роботи з дітьми, педагогами й батьками.

З дітьми: робота з книгою в ігровій формі («Відгадай твір за назвою малюнка»); планування у ЗДО «Куточку книги»; дидактичні ігри за змістом прочитаного; читання творів для дітей після спостереження за певними явищами в природі; діалогізована розповідь прочитаного, гра – психогімнастика за змістом прочитаного; фантастичне продовження прочитаного (що було б, якби...); читання як відповідь на запитання дитини; експериментування за змістом твору; інсценівки; сюжетно-рольові ігри; ігрові ситуації; конкурс «Хто найкращий фантазер»; оформлення книжок-маляток; моделювання прочитаного на магнітній дошці; квести. *З педагогами:* педради «Мовленнєвий розвиток дошкільників – запорука їхньої наступної успішності», «Книга – джерело розвитку дошкільника»; семінари «Місток порозуміння між батьками та ЗДО», «Читати! Щоб бути в тренді»; круглі столи «Історія книги та читання»; семінари-тренінги «Основні засоби розвитку мовленнєвої активності дошкільнят», «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами українського фольклору»; буккросинг (обмін науковою літературою, періодичними виданнями, також художня література, що до вподоби вихователю і та яка матиме користь для батьків). *З батьками:* буккросинг; читання – спілкування (спільно з батьками вихованців); оформлення інформаційних стендів: «Треба прочитати», «Розкажіть дитині»; анкетування; участь батьків у оформленні книжок – маляток; участь в інсценівках та позакласних заходах; участь у створенні розвивальних іграшок – героїв прочитаних творів; тренінги.

Аналіз тематичних публікацій у фахових часописах «Дошкільне виховання», «Вихователь-методист», «Палітра педагога» за 2015–2020 рр. виявив, що із 144 статей тільки 16 присвячено темі художньої літератури як засобу формування ціннісних орієнтацій у дитини основні теми. Зокрема: Н. Гавриш «Художнє слово і дитяче мовлення», «Художньому слову – гідне місце в освітньому просторі»; В. Мерзневська «Спільне читання, або як говорити з дітьми на складні теми»; О. Монке «Художня література як засіб морально-духовного виховання»; Г. Єрмишкіна «Читати – це модно»; А. Ланько «Невідомий світ літератури»; А. Третяк «Сучасні книжки для дітей»; Г. Беленька «Родинні читання: відновимо добру традицію», «Сучасна дитина в світі казки»; С. Кондратюк «Нон-фікшн для дітей: що, як, для

чого»; А. Тристан «Читаймо разом». Таким чином, здійснений аналіз психологічних і педагогічних джерел підтвердив важливість і актуальність обраної теми для забезпечення співробітництва закладу дошкільної освіти та сім'ї з метою виховання любові до книги та формування відповідних цінностей у дітей дошкільного віку.

Констатувальний експеримент був спрямований на визначення рівня сформованості читацького інтересу в дорослих і дітей дошкільного віку. У дослідженні взяли участь 53 чоловіки: 24 дитини старшого дошкільного віку, 19 батьків та 10 вихователів (з них 26 контрольної групи, 27 експериментальної групи). Оцінювання сформованості рівня читацького інтересу в батьків, педагогів і вихованців ми здійснювали за допомогою авторських опитувальників «Дитина і книга в умовах родини», «Дитина і книга в умовах ЗДО», а також – інтерв'ювання дітей дошкільного віку «Книга у моєму житті».

Результати опитування дозволили зробити певні висновки: 1) читають дітям уголос щодня 52% батьків, 15% – приділяють цьому мало часу; 2) лише 10% батьків відвідують з дітьми бібліотеку і 7% – книгарні; 3) На останнє запитання щодо роботи, яка передбачена в календарному плануванні з книгою, половина респондентів дала нечітку відповідь: 50% вихователів готові планувати роботу з книгою «кожного дня», 10% вважає, що «одного дня на тиждень достатньо», 20% респондентів – 2-3 рази на тиждень. При цьому більшість респондентів погоджуються, що читання книжок дітям розвиває в них пам'ять, увагу, уяву, мислення, мовленнєвий розвиток, словниковий запас, доброту, емпатію, світогляд, толерантність.

Цікавими виявилися відповіді у форматі «дитячого інтерв'ювання». Усі респонденти знають, що таке книга: 80% характеризують її як засіб для читання, 20% висловили думку, що книга – це для малювання, розглядання картинок. На запитання «Як ставишся до книги?» 90% дітей відповіли, що – з повагою та обережно, люблять слухати, як їм читають уголос батьки, особливо мами або вихователі чи помічники вихователів. Найбільше подобаються казки, вірші та оповідання; дошкільники люблять, аби читали про людей і їх професії, космос, хлопці – про техніку та машини, динозаврів. Серед тих, що найбільше подобаються, названі були книги, «в яких можна малювати», книги з малюнками та з мінімумом тексту (зокрема, вімельбух).

Для дослідження рівнів сформованості читацького інтересу дітей і дорослих було виділено такі критерії оцінювання та показники означеного системно-структурного утворення: *когнітивний критерій, показники:* знання про книгу; наявність певної думки про книгу й читання; обізнаність з різними видами книги; *емоційно-оцінний критерій, показники:* орієнтування у власних враженнях від книги й читання; виявлення певних емоцій під час читання/слухання; наявність стійкого інтересу до читання; поведінковий критерій, показники: регуляція власної поведінки в процесі читання; прагнення до близькості під час читання; готовність до проведення родинних читань. На основі визначених критеріїв та аналізу наукових підходів було

схарактеризовано три рівні читацького інтересу в дітей і дорослих: високий, середній, низький.

Аналіз психолого-педагогічних джерел, вивчення відповідної інформації на сайтах ЗДО, складання низки тематичних фреймів спонукали до розроблення авторської технології – «ДМіК» (Дорослий+Малюк і Книга). На формуальному етапі дослідження було здійснення апробацію означеної технології.

Мета технології: долучити батьків до взаємодії із закладом дошкільної освіти у формуванні інтересу дітей до читання, донести необхідність родинних читань. **«Зерно» технології:** технологія є надзвичайно важливою, оскільки аналіз рівня співпраці закладу дошкільної освіти і батьків з питань родинних читань довів відсутність посібників і методичок, які б допомагали, як вихователям так і батькам у вихованні читача. Вихователь закладу дошкільної освіти є значимою фігурою в житті дітей, він навчає й розвиває дітей; від його подачі, його знань і вмінь, у результаті багато залежить у сформованості дитини-читача. Він також співпрацює з батьками вихованців та вище активне соціальне життя.

Завданнями технології «ДМіК» нами визначено: виховувати в дітей інтерес до художньої літератури, здатність до цілісного сприймання творів різних жанрів; забезпечити засвоєння ними змісту літературних творів та емоційний відгук на них; формувати в батьків уявлення про важливість та особливості художньої літератури в повсякденному житті дітей: видове й жанрове розмаїття (проза, поезія); мотивувати до родинних читань, як в домашніх умовах так і до співпраці в закладі дошкільної освіти. **Основними принципами технології** визначаємо: 1) принцип свободи вибору; 2) принцип системності й наступності форм і методів; 3) принцип культивування книги. Методичний супровід згідно із завданнями й принципами технології «ДМіК» здійснювався за основними 5 формами взаємодії з батьками: інформаційно-просвітницькою, індивідуальною, груповою (колективною), творчою, інформаційно-комунікативною).

Нами було адаптовано методичні рекомендації А. Фасолі стосовно художнього аналізу тексту для дошкільників та створено низку фреймів на основі мнемотехніки Г. Чепурного у роботі з літературними творами.

Контрольний зріз, проведений після закінчення формуального експерименту, зафіксував значне зростання рівнів читацького інтересу в дітей і дорослих в експериментальній групі, а також певні зміни у контрольній групі. Так, в експериментальній групі відбулося суттєве зниження кількості дітей, які показали низький рівень читацького інтересу й одночасно, зростання кількості дітей на середньому та високому рівнях. Результати контрольного зрізу засвідчили ефективність і продуктивність комплексної системи педагогічних умов щодо сформованості читацького інтересу у дітей дошкільного віку та їх батьків. Високого рівня сформованості читацького інтересу досягли 45% дітей, (на констатувальному етапі їх було 33%). На середньому рівні стало 70% (до початку було 68%). Кількість дітей з низьким рівнем мовленнєвої готовності зменшилася з 22% до 8%. Реалізація технології ДМіК з дітьми дошкільного віку забезпечила позитивні зміни у формуванні читацького інтересу та системи ціннісних орієнтирів у дошкільників.

Висновки. Узагальнення результатів теоретичного пошуку, та експериментальна перевірка ефективності технології ДМіК дали змогу пересвідчитися: у важливості й актуальності обраної теми для забезпечення співробітництва ЗДО та сім'ї з метою виховання любові до книги, читацького інтересу та формування ціннісних орієнтацій у дітей дошкільного віку; доцільності проведення родинних читань; впливу художньої літератури на систему ціннісних орієнтирів дітей дошкільного віку. Результати дослідження дозволили визначити умови ефективного методичного супроводу родинних читань: 1) усвідомлення дорослими (педагогами й батьками) потенціалу книги у формуванні чуттєвої й емпатійної культури дитини та збагачення простору її художньо-творчої активності; 2) суголосся гармонійних виховних впливів закладу дошкільної освіти й сім'ї у формуванні відповідних цінностей у дитини; узгодженість з практикою сімейного виховання та формування елементів культури особистості дитини в ньому; 3) поетапна й структурована система методичних заходів у контексті взаємодії з родинами. Проведене дослідження, звісно, не вичерпує всіх питань методичного супроводу родинних читань та відкриває перспективу для вивчення цієї теми більш детально.

Список літератури:

1. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей в дошкільному навчальному закладі. *Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти*. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2006. 304 с.
2. Беленькая Г. Особистість випускника дитсадка: базові якості. *Дошкільне виховання*. 2015. № 5. С. 11.
3. Беленька Г.В. Родинні читання: відновимо добру традицію. *Дошкільне виховання*. 2013. № 2. С. 17–19.
4. Гавриш Н.В. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу». Дитячий садок).
5. Дронова О.О. Проблема художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку у сучасному медіа-просторі. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (педагогічні науки)*. За матеріалами Третього Міжнародного педагогічного конгресу «Розвиток особистості в сучасному медіа просторі». 2013. № 13. Ч. 1. С. 85–96.
6. Ладивір С.О. Родинні джерела духовності. *Дошкільне виховання*. 2012. № 5. С. 9–13.
7. Сухомлинський В.О. Слово про слово. Вибр. твори : В 5-ти т. Т. 5. Київ : Радянська школа, 1977. 638 с.

References:

1. Boghush A., Ghavrysh N., Kotyky T. (2006) *Metodyka orghanizaciji khudozhnjo-movlennjevoji dijalnosti ditej v doshkiljnomu navchaljnomu zakladi* [Methods of organization artistic and speech activities of children in

- preschool education]. *Pidruchnyk dlja studentiv vyshhykh navchalnykh zakladiv fakulitetiv doshkilnoji osvity*. Kyiv: Vydavnychyj Dim «Slovo», p. 304.
2. Bjeljenjkaja G. (2015) Osobystistj vypusknika dytsadka: bazovi jakosti [Personality of a kindergarten graduate: basic qualities]. *Doshkiljne vykhovannja*, vol. 5, p. 11.
  3. Bjeljenjka G.V. (2013) Rodynni chytannja: vidnovymo dobru tradyciju [Family readings: let's restore a good tradition]. *Doshkiljne vykhovannja*, vol. 2, pp. 17–19.
  4. Ghavrysh N.V. (2005) Khudozhnje slovo i dytjache movlennja [Art word and children's speech]. Kyiv: Red. zaghalnoped. ghaz., p. 128. (Biblioteka «Shkilnogho svitu». Dytjachyj sadok).
  5. Dronova O.O. (2013) Problema khudozhnjo-estetychnogho rozvytku ditej doshkilnogho viku u suchasnomu media-prostori [The problem of artistic and aesthetic development of preschool children in the modern media space]. *Visnyk Lughansjkogho nacionaljnogho universytetu imeni Tarasa Shevchenka (pedagoghichni nauky). Za materialamy Tretjogho Mizhnarodnogho pedagoghichnogho konghresu «Rozvytok osobystosti v suchasnomu media prostori»*, vol. 13, ch. 1, pp. 85–96.
  6. Ladyvir S.O. (2012) Rodynni dzherela dukhovnosti [The family sources of spirituality]. *Doshkiljne vykhovannja*, vol. 5, pp. 9–13.
  7. Sukhomlynskyj V.O. (1977) Slovo pro slovo [Speech about a word]. Vybr. tvory: V 5-ty t. T. 5. Kyiv: Radjansjka shkola, p. 638.